

Голові разової спеціалізованої
вченої ради ДФ 20 051.126
Прикарпатського національного
університету імені Василя Стефаника,
доктору економічних наук,
професорці Дмитришин Лесі Ігорівні
(76018, м. Івано-Франківськ,
вул. Шевченка, 57)

РЕЦЕНЗІЯ

доктора економічних наук, професора, професорки кафедри підприємництва, торгівлі і прикладної економіки Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника Шеленко Діани Іванівни на дисертацію Бушинського Євгена Валерійовича на тему: «Регіональні відмінності інвестиційного розвитку територій», подану до захисту на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 051 «Економіка» з галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки»

1. Актуальність обраної теми дисертаційного дослідження.

Формування дієвих механізмів управління сільськими територіями як складними соціо-еколого-економічними системами в умовах децентралізації є ключовим завданням для відродження цих територій, підвищення якості життя населення та збереження довкілля. В умовах трансформації національної економіки та посилення регіональної конкуренції за інвестиційні ресурси особливої значущості набуває необхідність формування системного підходу до аналізу інвестиційної привабливості регіонів України як інструменту підвищення ефективності регіональної інвестиційної політики та забезпечення сталого соціально-економічного розвитку.

Проблема гармонізації стратегічних інтересів держави, регіонів та бізнес-середовища у процесі формування сприятливого інвестиційного клімату, зумовлює необхідність удосконалення методологічного інструментарію оцінювання інвестиційної привабливості, її факторної детермінації та взаємозв'язку з рівнем конкурентоспроможності регіональних економічних систем. Зважаючи на специфіку різних видів діяльності та галузей, вибір місця розташування підприємств залежить від низки факторів, які можуть мати суперечливий вплив на остаточне рішення. З урахуванням викладеного, можна стверджувати, що дослідження Є.В. Бушинського присвячене вирішенню актуальної наукової проблеми – теоретико-методологічного обґрунтування та

практичної реалізації регіональних відмінностей інвестиційного розвитку територій України є актуальним та своєчасним.

Актуальність роботи посилюється необхідністю адаптації сільських громад до викликів, спричинених військовими конфліктами, екологічними загрозами та кліматичними змінами.

2. Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами

Дисертаційна робота Бушинського Євгена Валерійовича виконана в рамках науково-дослідної теми Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника «Моделювання процесів управління в соціально економічних системах» (номер державної реєстрації 0113U005083, 2013–2027 рр.), де автором розроблено методичний підхід до оцінювання інвестиційної привабливості регіонів, що інтегрує показники інвестиційної активності територій та привабливості окремих видів економічної діяльності.

3. Наукові положення, розроблені особисто здобувачем, та їх новизна

До основних наукових результатів проведеного дослідження варто віднести наступні:

- обґрунтовано особливості формування інвестиційного процесу на макрорівні (с. 21), що дало змогу визначити інвестиційну політику як ключовий інструмент державного регулювання, реалізація якого відбувається через систему регуляторних повноважень, наданих державним органам;

- сформовано концепт механізму інвестиційного розвитку регіонів (с. 28–29), який охоплює як інституційні, так і функціональні елементи державного управління інвестиційними потоками на регіональному рівні, а саме концептуальна основа інвестиційної політики визначає вектор стратегічного впливу на інвестиційну активність;

- уточнено економічну природу інвестиційної привабливості регіонів (с. 39–40), яку запропоновано розглядати як динамічну, змінну в часі та просторово відносну характеристику. Вона накопичується в результаті тривалих соціально-економічних процесів і формується під впливом внутрішніх (ендогенних) і зовнішніх (екзогенних) чинників;

- встановлено взаємозв'язок між інвестиційною привабливістю та потенціалом регіонального розвитку (с. 39–40), що дозволило трактувати інвестиційну привабливість як категорію, що частково дублює, але водночас доповнює поняття «потенціал розвитку», відображаючи можливості реалізації інвестиційних проєктів з урахуванням ресурсного забезпечення та рівня використання ключових факторів;

– обґрунтовано інвестиційну привабливість як метод просторової оцінки регіонального розвитку (с. 46), який відображає інтегральний рівень соціально-економічного розвитку на основі визначених факторів розміщення, що дозволяє об'єктивно визначити сильні та слабкі сторони регіонів з точки зору інвестора;

– на поширенні інвестиційної привабливості на прилеглі території (с. 39–40), через так звані «ефекти розповсюдження», які можуть мати як позитивний, так і негативний вплив. Це підкреслює важливість міжрегіональної координації у реалізації інвестиційної політики;

– удосконалено методичний підхід щодо оцінювання інвестиційної привабливості регіонів, який враховує дискретний алгоритм оптимізації та комп'ютерне моделювання для виявлення оптимальних рішень. Це дозволяє об'єктивно оцінити вплив багатьох факторів розміщення і врахувати можливу варіативність рішень інвесторів у контексті економічного та екологічного стану територій (с. 64–65, 66).

– набула подальшого розвитку концепція оцінювання інвестиційної привабливості регіонів України як багатовимірної динамічної характеристики, що формується під впливом як об'єктивних факторів (економічного розвитку, інфраструктури, екологічного стану), так і суб'єктивних рішень інвесторів. Зазначено, що фактична інвестиційна активність може суттєво відрізнятись від потенційної привабливості внаслідок впливу поведінкових чинників, галузевої специфіки та індивідуальних переваг (с. 81);

– набула науково-методичного поглиблення система детермінант потенційної інвестиційної привабливості регіонів, яку подано як структуровану сукупність чинників із подальшою їх класифікацією, задля узагальнення універсальних критеріїв для порівняльного аналізу інвестиційного потенціалу територій, ураховуючи не лише традиційні економічні параметри, а й інституційні, соціальні та просторові компоненти (с. 93).

– набула подальшого розвитку методологія оцінювання інвестиційного розвитку регіонів України через призму конвергенційних і дивергенційних процесів. Зазначено, що таке оцінювання є складним багатофакторним завданням, яке потребує комплексного підходу із залученням різних моделей, кожна з яких має свої аналітичні особливості та переваги в умовах неоднорідного регіонального середовища (с. 106);

– удосконалено методичний підхід щодо кількісного вимірювання конвергенції регіонів України у сфері інвестиційного розвитку шляхом побудови моделі, яка базується на залежності темпів зростання валового регіонального продукту (ВРП) на душу населення від початкового рівня ВРП, індексу інвестиційного клімату та індексу безпеки, який дозволяє інтегрувати економічні, інституційні та безпекові чинники для поглибленого аналізу регіональних диспропорцій і тенденцій зближення чи віддалення регіонів у інвестиційному розвитку (с. 115–116).

Усе вище зазначене, а також відповідний рівень наукової новизни одержаних результатів дають підстави позитивно оцінити дисертаційну роботу.

4. Теоретичне та практичне значення результатів дисертації

Дисертаційне дослідження Є.В. Бушинського має теоретичне та практичне значення для забезпечення інвестиційної привабливості територій України.

На теоретичному рівні дослідження полягає в обґрунтуванні категорії потенційної інвестиційної привабливості у залежності від рівня агрегації великомасштабної економічної системи. Дано оцінку концептуального підґрунтя інструментарію визначення інвестиційної привабливості регіонів. Упровадження таких напрямків досліджень дозволить своєчасно виявляти проблемні аспекти та вносити обґрунтовані корективи у поліпшення інвестиційної привабливості територій.

Розроблені рекомендації вже успішно впроваджено в діяльність Івано-Франківської обласної державної адміністрації (довідка № 1117/0/2-20/01-116 від 17.09.2020 р.) та в навчальний процес ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника» та використовуються при викладанні дисципліни «Прогнозування соціально-економічних процесів» (довідка № 01-23/294 від 29.12.2020 р.). Це засвідчує практичну затребуваність результатів дослідження.

Отримані результати були практично перевірені під час розроблення підходів до оцінювання інвестиційної привабливості адміністративно-територіальних одиниць та окремих видів економічної діяльності в їх межах, а також впроваджені в освітній процес, що підтверджується відповідними довідками.

5. Ступінь обґрунтованості та достовірності положень, висновків і рекомендацій, сформульованих в дисертації

У дисертаційному дослідженні автором чітко окреслено мету, завдання, об'єкт і предмет дослідження, а також використано релевантну методологію та достовірну інформаційну базу. Робота відзначається логічною структурованістю та послідовністю викладення матеріалу. Суттєвим науково-практичним надбанням є запропоновані дисертантом концептуальні підходи до розкриття механізму інвестиційного розвитку регіонів, а також до формування пріоритетних напрямів державного впливу на інвестиційні процеси.

Наукові положення, висновки та рекомендації дисертації є внутрішньо узгодженими, обґрунтованими та достовірними, логічно витікають із аналітичного і теоретико-методологічного обґрунтування проведеного дослідження.

Структура дисертації відповідає вимогам до наукових досліджень такого рівня та складається зі вступу, трьох змістовних розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Наукова аргументація положень дисертації базується на поєднанні теоретичних підходів, результатів емпіричних розрахунків, використанні офіційної статистики та чинних нормативно-правових актів. До значущих аспектів дослідження належить також розгляд інвестиційної привабливості через призму податкової спроможності місцевих бюджетів як опосередкованого показника інвестиційної активності.

Загалом, дисертаційна робота характеризується високим рівнем обґрунтованості наукових положень, логічною побудовою, цілісністю викладу та формує вагомий науково-практичний внесок у дослідження інвестиційної привабливості територій.

6. Повнота викладення наукових результатів дисертації в опублікованих працях

Основні положення та результати дисертаційної роботи повною мірою відображені в 7 наукових працях, у тому числі 3 статтях у фахових виданнях України, 1 стаття у закордонних виданнях, 2 тезах доповідей на науково-практичних конференціях.

Ознайомлення із публікаціями Є.В. Бушинського дозволяє зробити висновок про достатньо повне відображення основних результатів дослідження, що містять елементи наукової новизни, удосконалення теоретичних положень, організаційні рішення та прикладні рекомендації.

7. Відповідність дисертаційної роботи встановленим вимогам

Дисертаційна робота Є.В. Бушинського, подана до розгляду, містить усі необхідні структурні елементи, зокрема вступ, три змістовні розділи, висновки, список використаних джерел та додатки. У дослідженні чітко окреслено мету, об'єкт і предмет дослідження, а також сформульовано й послідовно вирішено комплекс наукових завдань, що забезпечило досягнення поставленої мети.

Робота є самостійним, завершеним науковим дослідженням, яке вирізняється логічною побудовою, внутрішньою узгодженістю та відповідністю встановленим вимогам. Дисертація виконана державною мовою з дотриманням норм наукового стилю викладу та відповідає чинним вимогам МОН України до дисертацій на здобуття ступеня доктора філософії за змістом, структурою та оформленням.

У дисертаційній роботі не виявлено порушень принципів академічної доброчесності. Усі використані джерела інформації належним чином зазначені у списку літератури, а в тексті роботи містяться відповідні бібліографічні посилання. Це свідчить про коректне використання наукових напрацювань інших авторів і підтверджує дотримання встановлених вимог академічної етики при

підготовці дослідження. Довідка про результати перевірки публікацій здобувача ступеня доктора філософії додається.

8. Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації

Позитивно оцінюючи дисертаційну роботу Є.В. Бушинського, яка засвідчує науковий аналіз і вносить важливі наукові результати до розуміння еколого-економічних механізмів управління сільськими територіями, варто відзначити окремі дискусійні положення:

1. У підпункті 1.3 дисертаційного дослідження розглянуто питання ревіталізаційних заходів у політиці інвестиційного розвитку регіонів. Водночас варто зазначити, що у роботі бракує чіткого авторського трактування самого поняття «ревіталізація» у контексті інвестиційної політики.

2. У дисертації (с. 81-85) запропоновано групування факторів потенційної інвестиційної привабливості на різних рівнях територіального агрегування, що, безумовно, заслуговує на увагу. Водночас варто зауважити, що попри наведення широкого переліку показників та рекомендацій щодо використання дискретного алгоритму оптимізації і комп'ютерного моделювання, у роботі бракує конкретизації методичного інструментарію такого аналізу.

3. Назва рис. 2.2 (с. 92) «Детермінанти (потенційної) інвестиційної привабливості» є занадто загальною її варто було б конкретизувати: наприклад, «Ключові чинники формування інвестиційної привабливості регіонів України» або додати контекст – у межах якого підходу чи моделі здійснено узагальнення.

4. На (с. 129) не зовсім обґрунтовано використано поняття «гідної співпраці з іноземними представниками», яке потребує або конкретизації, або заміни на точніше формулювання.

5. Пункт 5 висновку (с. 132) про наявність регіональної конвергенції в депресивних регіонах України є зрозумілим з наукової точки зору. Водночас варто уточнити, наскільки обґрунтованим є припущення щодо взаємозамінності праці та капіталу у специфічних умовах саме депресивних регіонів.

Загалом, висловлені зауваження і дискусійні положення не применшують наукової цінності виконаного дослідження, а вбачають рекомендаційний характер для подальшого вдосконалення отриманих результатів.

Загальний висновок дисертаційної роботи

Дисертаційна робота Є.В. Бушинського є завершеним, цілісним і самостійно виконаним кваліфікаційним науковим дослідженням, у якому отримано нові науково обґрунтовані теоретичні та практичні результати, що в сукупності вирішують актуальне завдання щодо теоретико-методологічного

обґрунтування та розроблення дієвих еколого-економічних механізмів управління розвитком сільських територій в умовах децентралізації в Україні.

Робота відзначається високим рівнем наукової новизни, глибиною теоретичного обґрунтування, використанням сучасної методології досліджень, ґрунтовним аналізом вітчизняної та зарубіжної практики у досліджуваній сфері. Одержані наукові результати мають вагомe теоретико-методологічне та прикладне значення для забезпечення збалансованого еколого-економічного розвитку сільських територій України за нових децентралізованих умов.

Враховуючи вищезазначені фактори, вважаю, що за актуальністю, практичною цінністю та науковою новизною дисертаційна робота Бушинського Євгена Валерійовича на тему: «Регіональні відмінності інвестиційного розвитку територій», за спеціальністю 051 «Економіка» відповідає вимогам чинного законодавства України, що передбачені в п. 6-9 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 та вимогам наказу МОН України від 12 січня 2017 року № 40 «Про затвердження вимог до оформлення дисертації», а її автор Бушинський Євген Валерійович заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки за спеціальністю 051 Економіка.

Рецензент

д.е.н. професор,
професорка кафедри підприємництва, торгівлі
та прикладної економіки
Прикарпатського національного
університету ім. Василя Стефаника

Діана ШЕЛЕНКО